

Blogi: Käteinen – ainut laillinen maksuväline?

10.2.2017 10:00 • BLOGI •

KIRJOITTAJA

Anne Hedman

Lakimies

Käteisen merkitys maksuvälineenä on vähentynyt uusien maksutapojen ja nettikaupankäynnin yleistyessä. Muutoksen voi havaita myös Suomen lainsäädännössä: oikeudesta suorittaa maksu käteisellä on mainintoja enää muutamissa laeissa. Tällöinkin käteinen on vaihtoehtoinen maksutapa. Käteisen käyttöä on paikoin jopa rajoitettu mm. työsopimuslaissa harmaan talouden torjumiseksi.^[1]

Euromaiden osalta EU-lainsäädännössä on säädetty, että ainoastaan euroseteleillä ja eurometallirahoilla on ns. laillisen maksuvälineen asema. Tämä ei tarkoita sitä, että muut maksuvälineet tai -tavat olisivat laittomia, kuten esim. korttimaksut, vaikka niillä ei olekaan lainsäädännössä määriteltyä laillisen maksuvälineen asemaa. EU-lainsäädäntö ei kuvaa, mitä ominaisuuksia laillisen maksuvälineen käsitteeseen kuuluu. Laillisen maksuvälineen määritelmää ei löydy myöskään Suomen lainsäädännöstä.^[2]

Käteisen käytön väheneminen herättää kysymyksiä laillisen maksuvälineen asemasta ja tulevaisuudesta. Keskuspankeissa käydään vilkastuvaa keskustelua siitä, voisiko nykyisin käteisen muodossa oleva keskuspankkiraha olla tulevaisuudessa myös digitaalista. Entä tulisiko mahdolliselle digirahalle säätää laillisen maksuvälineen asema?

Lähtökohta on, että oikeusvaltioissa maksuvälineen lailliseksi maksuvälineeksi luokitteleminen tapahtuu rahalainsäädännössä. Vaikka erityislaissa voi olla säännös muusta maksuvälineestä tai osapuolet voivat keskenään sopia tietyn maksuvälineen kelpuuttamisesta, se ei kuitenkaan riitä tekemään maksuvälineestä laillista maksuvälinettä.

Laillisen maksuvälineen keskeinen merkitys on se, että maksuvelvoitteen täyttäminen on aina sallittua sillä maksaen edellyttäen, että osapuolet eivät ole sopineet muusta maksutavasta tai laissa säädetä muuta. Kun kaikilla euromailla on yhteinen valuutta, yksi eurokäteisen eduista on sen laaja kelpoisuus maksuvälineenä. Käteisen ominaisuuksiin

1. Toisaalta 1.1.2017 voimaan tulleella luottolaitostoiminnasta annetun lain muutoksella saatettiin voimaan EU:n perusmaksutilidirektiivi, jonka mukaan jokaisella on oikeus perusmaksutiliin ja tilin tulee sisältää palvelut mm. varojen tallettamiseksi sekä käteisen nostamiseksi.

2. Vuonna 2010 EU:n komissio on antanut suosituksen euroseteleiden ja -metallirahojen laillisen maksuvälineaseman soveltamisalasta ja vaikutuksista.

kuuluu myös, että maksettaessa suoritus siirtyy välittömästi ja ilman välikäsiä. Tililtä maksettaessa maksajan ja maksunsaajan välissä on aina vähintään yksi liikepankki.

Euroseteleistä ja -metallirahoista laillisen maksuvälineen on säädetty demokraattisella menettelyllä EU:n lainsäädännössä. Demokraattisessa lainsäädäntöprosessissa eri näkemykset tulevat tarkasteltaviksi niin yhteiskunnalliselta kuin lainsäädännölliseltäkin kannalta. Jotta digitaalinen maksuväline voisi tulla luokitelluksi lailliseksi maksuvälineeksi, vastaava laaja tarkastelu olisi tarpeen.

Sääntelyn keinoin turvataan luottamusta mm. kriminalisoimalla rahan väärinkäyttöön liittyvää toimintaa. Lisäksi säännellään eri rahoitusalan toimijoiden hallinnon ja riskienhallinnan järjestämisestä. Lailliseen maksuvälineeseen liittyy myös viranomaisille säädetty mahdollisuus valvoa sen asemaa maksujärjestelmän toimivuuden turvaamisen näkökulmasta.

Käteisen yhtenä piirteenä on yksityisyyden suoja – maksaja ja maksusaaja pysyvät anonyymeinä, kun heistä ei jää rekisterijälkiä samalla tavoin kuin vaikkapa maksukorttia käyttäessä. Joissakin tilanteissa anonyymiyden painoarvo on kuitenkin katsottu pienemmäksi kuin esim. rahanpesun torjuntaan liittyvät oikeushyvät. Laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä säädetään mm. millaisten maksujen osalta vaaditaan maksajan tunnistamista. Euroopan keskuspankin toukokuussa 2016 tekemä päätös lopettaa pysyvästi 500 euron setelien tuotanto perustui epäilyihin siitä, että niitä käytettäisiin usein laittomassa toiminnassa.

Pohdittaessa laillisen maksuvälineen ominaisuuksia ja digirahan mahdollisuuksia on toisaalta tarkasteltava myös uusiin maksamisen tapoihin liittyviä uhkia. Kaupankäynnin lisääntyttä internetissä, siellä tapahtuvien rikosten määrä on kasvanut. Siirryttäessä käyttämään enenevässä määrin sähköisiä maksamisen välineitä korostuu mm. järjestelmiin tallentuvien henkilötietojen käsittelyn suunnittelun ja suojaamisen merkitys.

Uutta maksamisen maailmaa kohti suunniteltaessa onkin tärkeää kartoittaa eri näkökohdat, jotta rahatalouden toimivuuden keskeinen elementti, luottamus, vallitsee toimijoiden välillä myös tulevaisuuden toimintaympäristössämme. Keskuspankkien ja lainsäätäjien on ennen pitkää ratkaistava, tarvitseeko luotettava digitaalinen maksuväline tulevaisuudessa laillisen maksuvälineen aseman ja mikä olisi keskuspankin rooli sen liikkeeseenlaskussa.

Ks. asiasta laajemmin Yleistajuiset selvitykset -sarjan julkaisussa "[Laillisen maksuvälineen juridiikasta](#)".

Avainsanat

euro, käteinen, maksaminen, raha